

MUISTISAIRAUDET JA NIIDEN NYKYHOITO

Espoo 17.11.2022

Anne Remes

Neurologian professori

Dekaani, lääketieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

TOIMET JA SIDONNAISUUDET

- LT, dosentti, neurologian professori
- Dekaanin, lääketieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto
- Neurologian erikoislääkäri
- Muistisairauksien erityispätevyys
- Muistiliiton liittovaltuuston puheenjohtaja
- Suomen Aivot ry, hallituksen vpj
- Tutkimus on kohdentunut laajalti työikäisten muistisairauksiin ja muistisairauksien perinnöllisyyteen

ESITYKSEN SISÄLTÖ

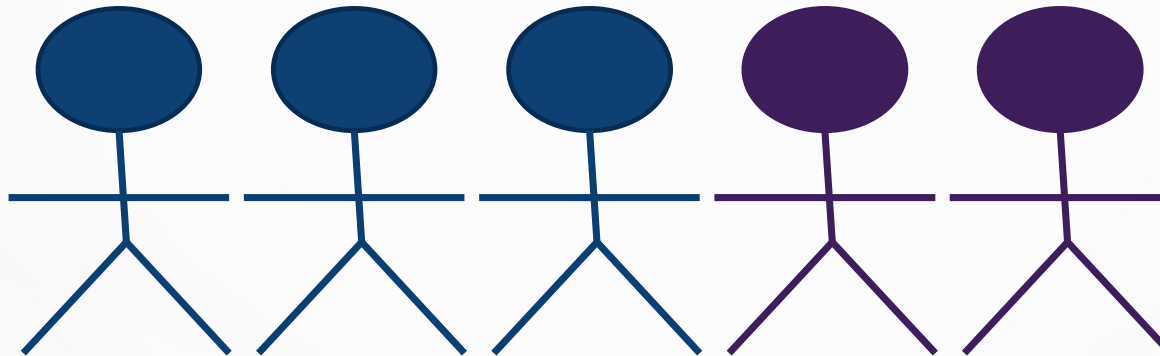
- Muisti voi heikentyä monista syistä – milloin huolestua?
- Muistisairauksien yleisyys ja diagnostiikka
- Yleisimmät muistisairaudet
- Perimän vaikutus muistisairauksien syntyyn
- Lääkehoidon nykytila ja näkymät

KOETUT MUISTIVAIKEUDET

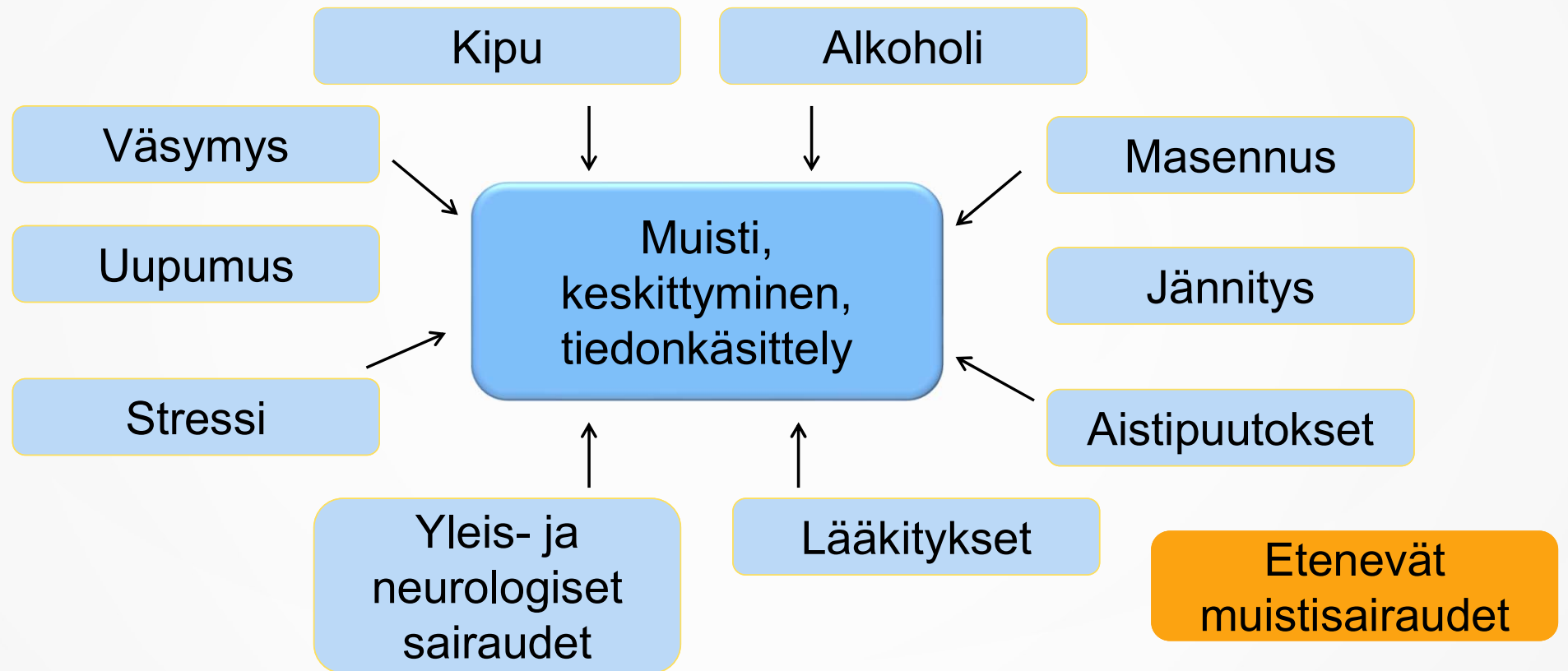
- Kaikista työkäisistä 17%
- Yli 55 –vuotiaista joka 25%

Työ ja terveys Suomessa kyselytutkimus 2012

MUISTI VOI HEIKENTYÄ MONISTA SYISTÄ

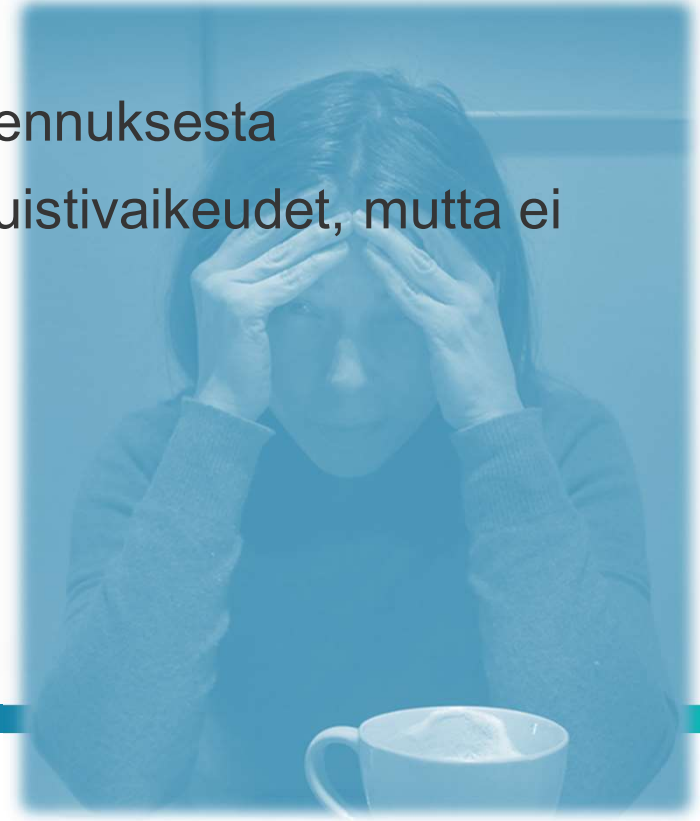

Masennus muistioireiden taustalla

- Jopa 25% erikoissairaanhoidon muistipoliklinikalle ohjatuista muistioireen syy on masennus
- Muistioire voi olla ensimmäinen merkki masennuksesta
- Masentunut ja ahdistunut usein tunnistaa muistivaikeudet, mutta ei välttämättä masennustaan

**Muistioire voi jatkua pitkään,
vaikka masennuksesta on toivuttu**

Aivot tarvitsevat lepoa – univaje heikentää muistia

- Uni vahvistaa muistijälkeä
- Muistioireet näkyvät jo 16 tunnin valvomisen jälkeen
 - Keskittyminen heikkenee
 - Oppiminen vaikeutuu
- Uneen vaikuttavia tekijöitä ovat univaje, unettomuus ja uniapnea
- Uniapneaa potevilla muisti ja keskittymisongelmia yli puolella

TIEDONKÄSITTELYN JATKUMO

Normaali

Lievä kognitiivinen heikentyminen

Muisti heikentynyt osoitettavasti

Toimintakyky normaali

Riskitila;

vuosittain >10% dementoituu

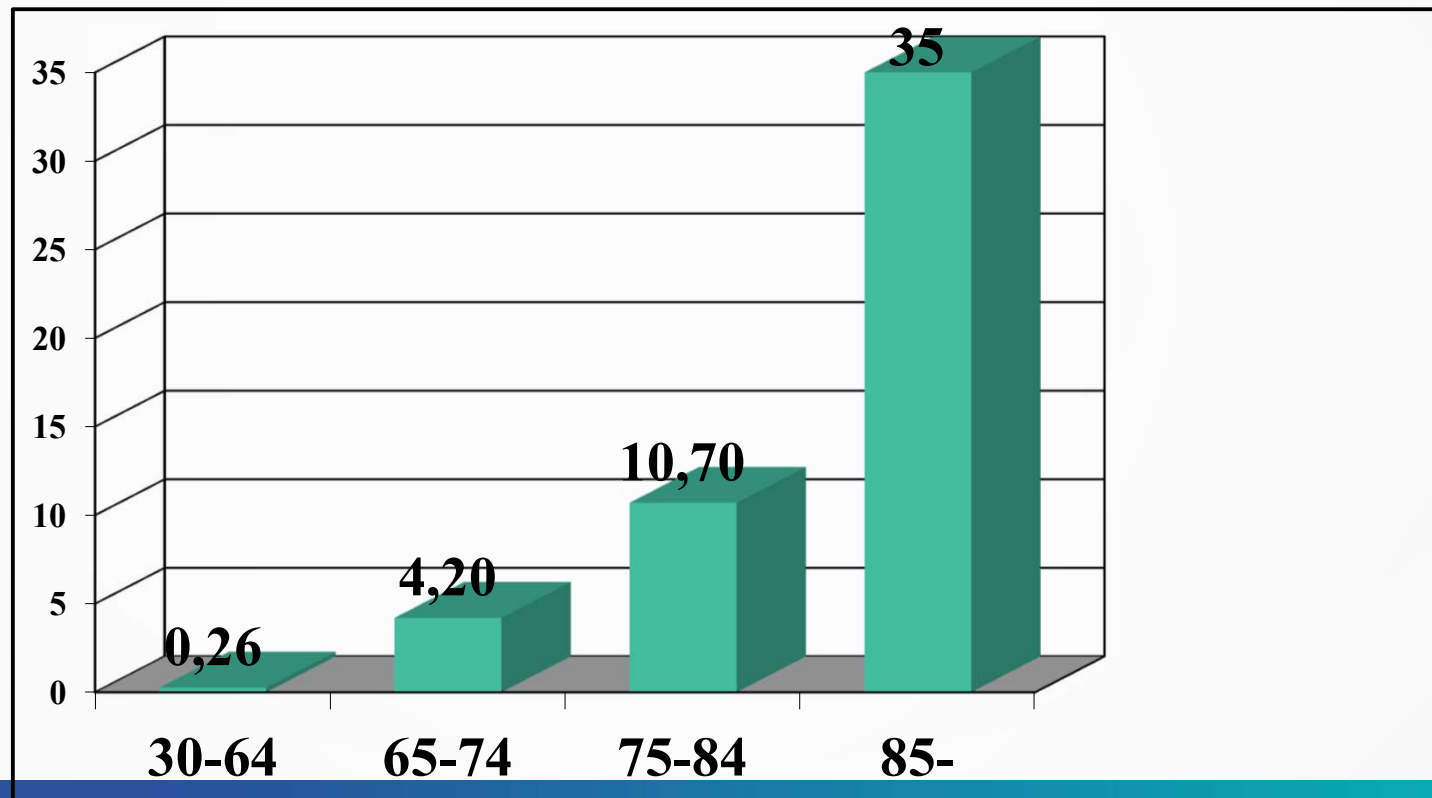
Dementian oireyhtymä

Muisti ja toimintakyky

heikentyneet

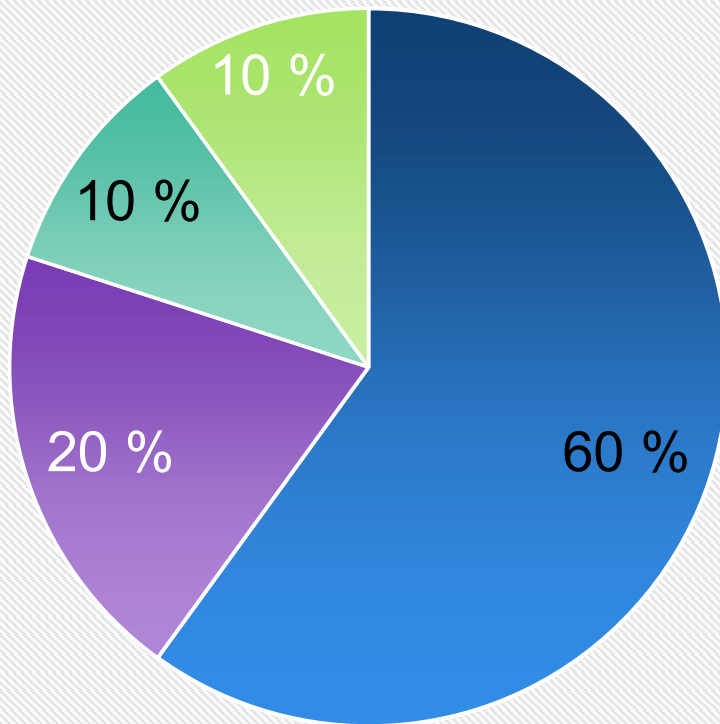

MUISTISAIRAUKSIEN MÄÄRÄ LISÄÄNTYY IÄN MYÖTÄ

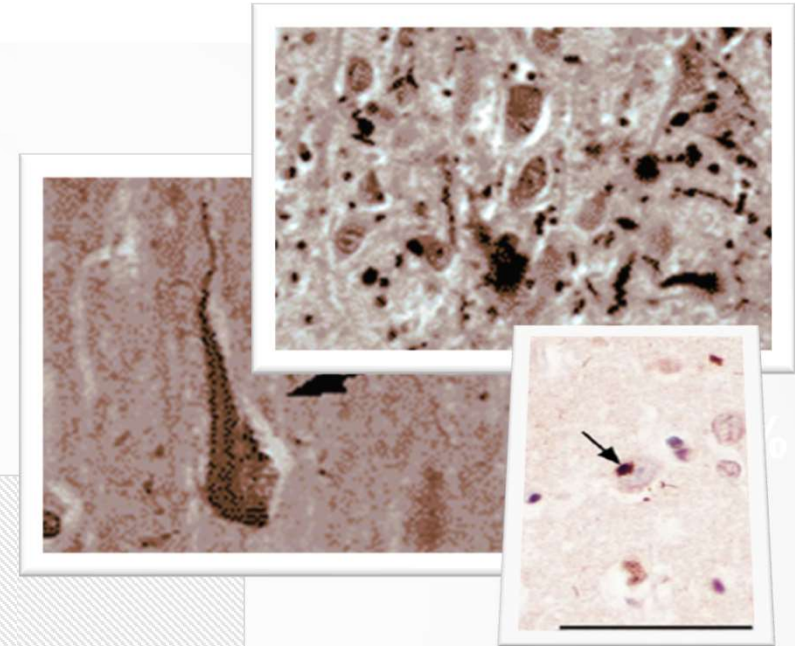

YLEISIMMÄT ETENEVÄT MUISTISAIRAUDET

- Alzheimerin tauti
- Verisoniperäinen muistisairaus
- Otsalohkorappeuma
- Lewyn kappale tauti

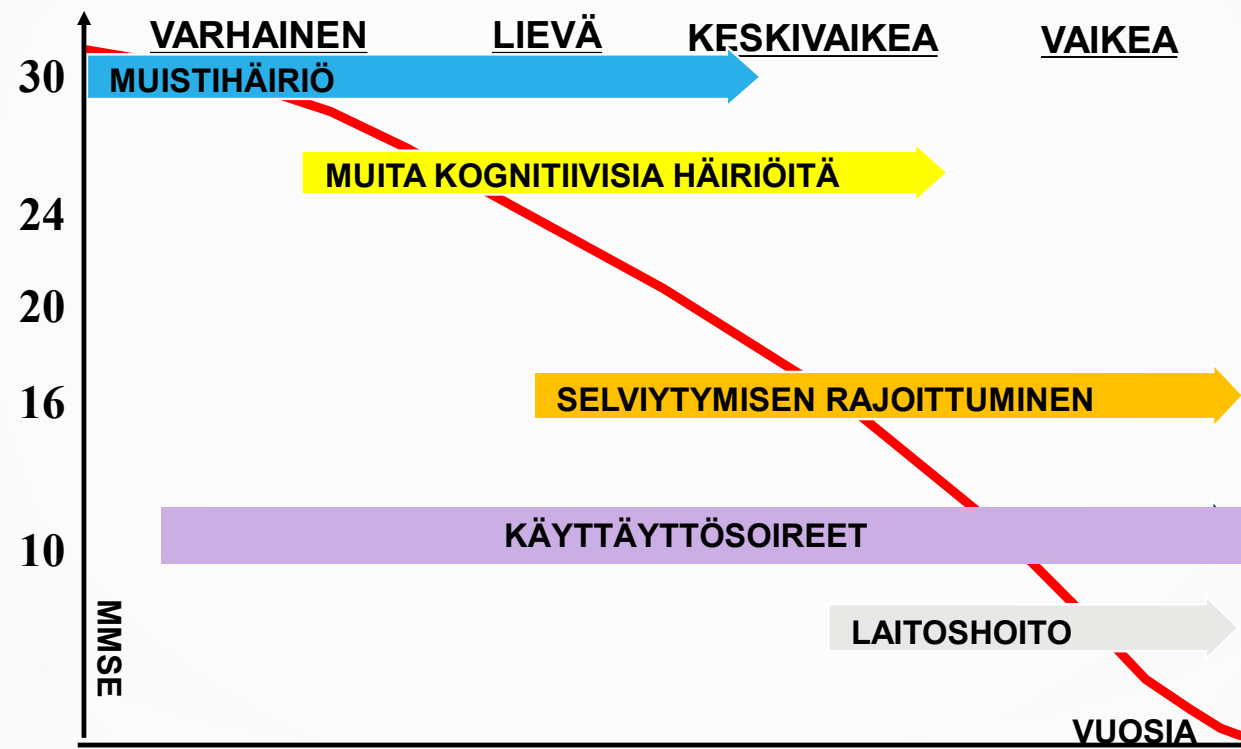

ALZHEIMERIN TAUTI

- On yleisin etenevä muistisairaus
- Tyypillisesti uuden oppiminen, mieleen painaminen ja lähimuisti heikentyvät ensin ja ovat johtava oire koko sairauden ajan
- Työikäisten oirekuvassa usein ns. epätyypillisiä oireita
 - Hahmottamisen vaikeutta ”aikuisiän lukihäiriö”, puhevaikeutta, käyttäytymisen hallinnan muutosta
- Sairauden oireet ja aivomuutokset tunnetaan, mutta syntysyyt ovat vielä epäselviä – tämä vaikeuttaa hoitojen kehitystä

ALZHEIMERIN TAUDIN OIREET

”MIKÄ / MISSÄ?”

POSTERIORINEN - AIVOJEN TAKAOSISTA ALKAVA ALZHEIMERIN TAUTI

- Vaikeus tulkita kuvan kokonaisuutta
- Vaikeus tunnistaa tuttuja kasvoja
- ”Kirjaimet hyppivät”
- ”Tavarat liikkuvat”
- ”Lukihäiriö”
- ”Etäisyyden arviointi on vaikeaa...”
- Eksyminen tutuissa ympäristöissä

Arkielämässä haasteita usein

- Pukeutumisessa (esim. kengännauhojen solmimisessa)
- Henkilöiden tunnistamisessa
- Tutuissakin urheiluharrastuksissa
- Liikennetilanteiden hahmottamisessa
- Lukemisessa

**Oiretiedostus omasta hahmottamisen
vaikeudesta on usein tallella**

ALZHEIMERIN TAUDIN TUNNETUT RISKITEKIJÄT

Joihin **ei voi vaikuttaa**

Ikääntyminen

Dementiaa lähisuvussa

Geneettinen perimä

Joihin **voi vaikuttaa**

Pään vammat

Aivojen aktiivinen käyttö, mieliala

Sydän- ja verisuonitapahtumien
ehkäisy: verenpaine, kolesterolit,
sokeritauti, ylipaino, tupakointi

Liikunnan määrä

Työikäisillä riskitekijöiden merkitys on epäselvä ja kaikilla näitä ei ole

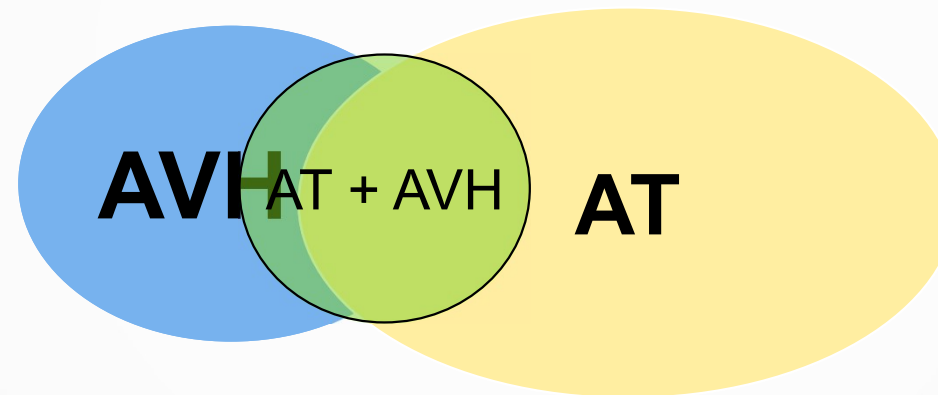
VERISUONIPERÄINEN MUISTISAIRAUS - OIREKUVA

- 20% kaikista muistisairauksista
- Toistuvat aivoverenkiertohäiriöt
- Portaittainen eteneminen
- Muisti ja orientaatio paremmat kuin
Alzheimerin taudissa
- Kävelyhäiriöt ja muut halvausoireet on tavallista
- Voi olla palautuva / koheneva tila

SEKAMUOTOINEN MUISTISAIRAUS

Alzheimerin tauti ja aivoverenkiertohäiriöistä yhdistyvä muistisairaus on tavallinen muistisairaus, koska riskitekijät ovat yhteisiä

LEWYN KAPPALE-TAUTI

Oirekuvassa tyypillisesti

1. Tiedonkäsittelyn ja tarkkaavaisuuden vaihtelu
2. Parkinsonistiset ilmentymät
3. Selväpiirteiset näköharhat

Diagnoosia tukee, jos henkilöllä on lisäksi

- kaatuilu, pyörtymiskohtaukset
- herkkyys tietyille psyykelääkkeille (neuroleptit)
- harhat, paranoia, aggressiivisuus

OTSA-OHIMOLOHKORAPPEUMAT

Muutokset persoonallisuudessa, käyttäytymisessä tai puheessa

Runsaat psykiatriset oireet

Toiminnanohjauksen vaikeudet

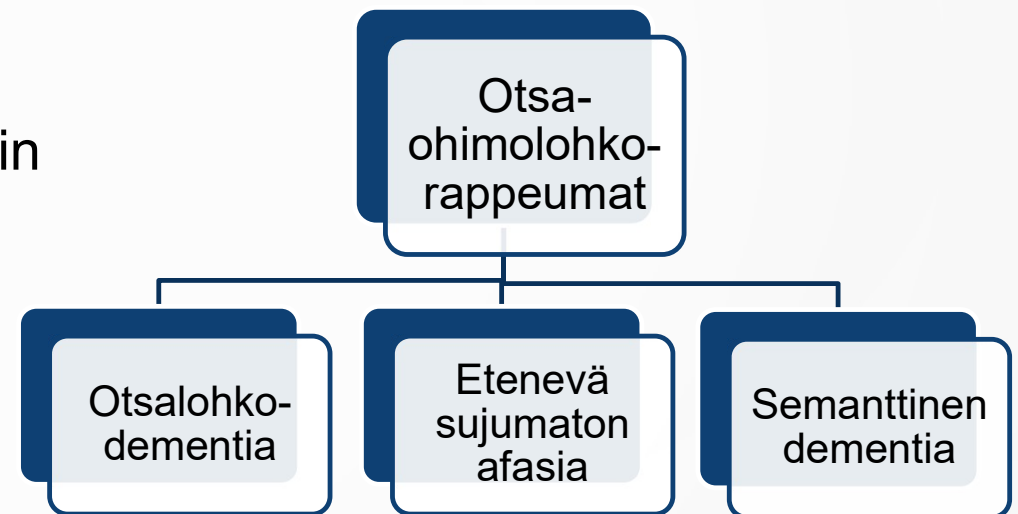
Muisti ja hahmottaminen toimivat hyvin

Alkaa yleensä alle 65 –vuotiaana

Merkittävä perinnöllisyys

Suvun oirekuva vaihtelee

(dementia, psykiatria, ALS, parkinsonismi)

OTSALOHKODEMENTIA

Behavioural variant frontotemporal dementia - bvFTD

Käyttäytymisen ja persoonallisuuden asteittainen muuttuminen

- Käytöstapojen puute
- Aloitteettomuus tai vauhdikkuus
- Arviointikyvyn heikkeneminen
- Sympatian/empatian puute
- Suunnitelmakyvyn heikkeneminen
- Toistotoiminnot; saman asian pakonomainen toistaminen, tupakoinnin aloittaminen/lisääntyminen

Psyykkiset oireet

- Ahdistus, masennus
- Psykoosioireet, mania

Toiminnan ohjauksen ongelmat

Aistiharhoja ja harhaluuloja voi myös esiintyä

ONKO MUISTISAIRAUS PERINNÖLLINEN

Suvussa esiintyy paljon muistisairautta?

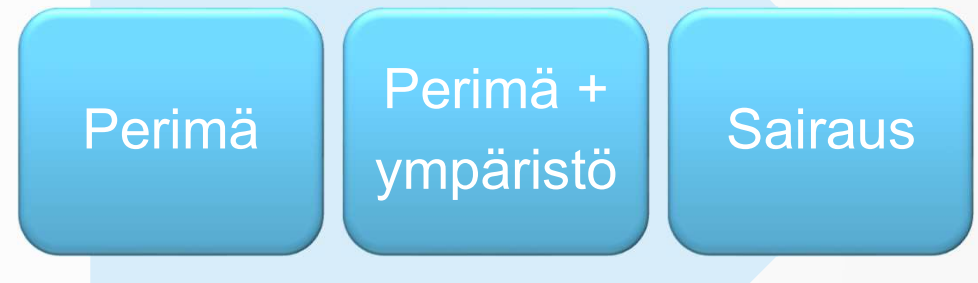
Muistisairaus monessa sukupolvessa?

Muistisairaus nuorella iällä?

Todettu geenivirhe

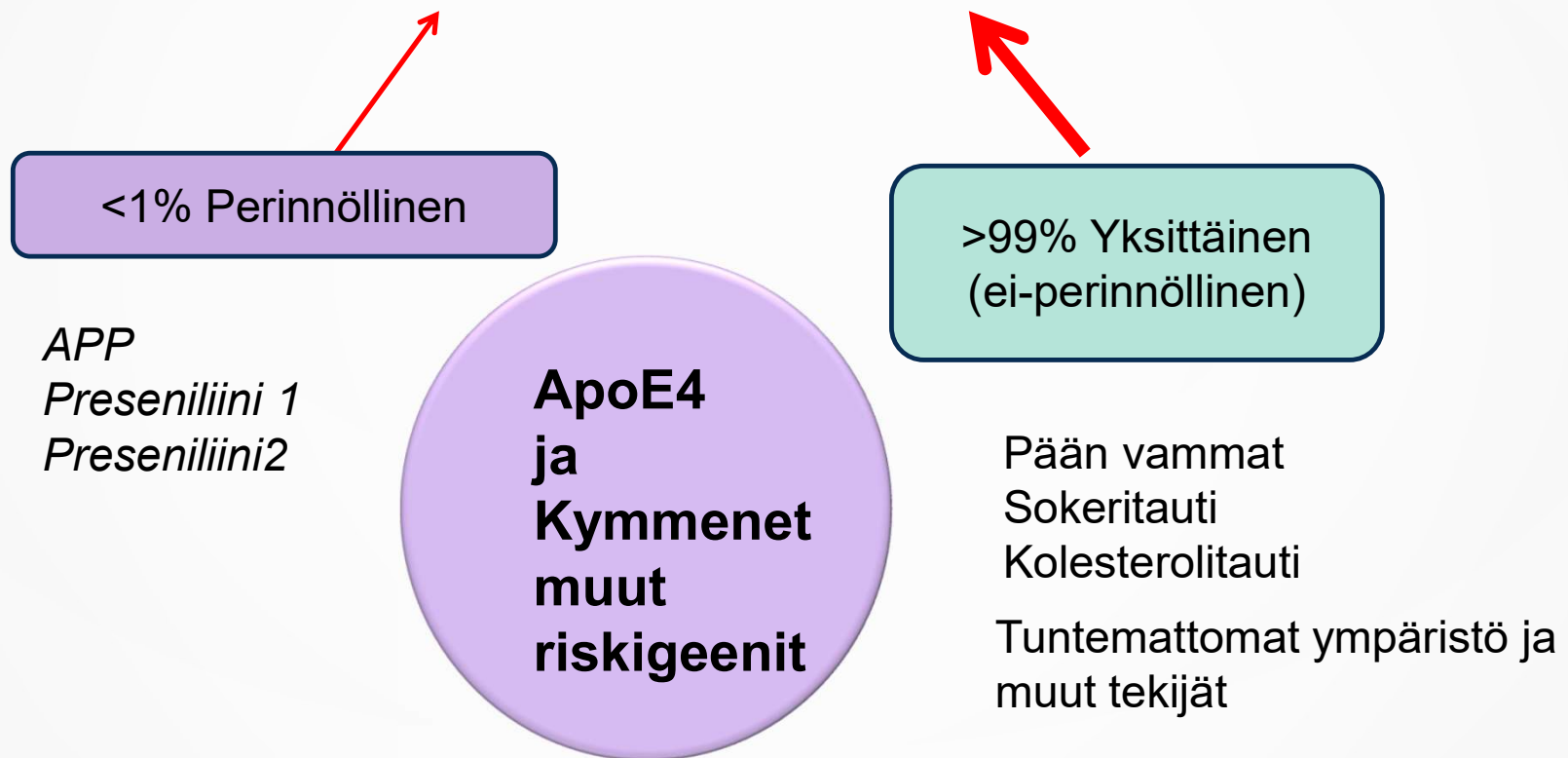
Pistemutaatio (vallitseva ja peittyvä periytyminen), toistojaksomutaatiot

Riskigeenit?

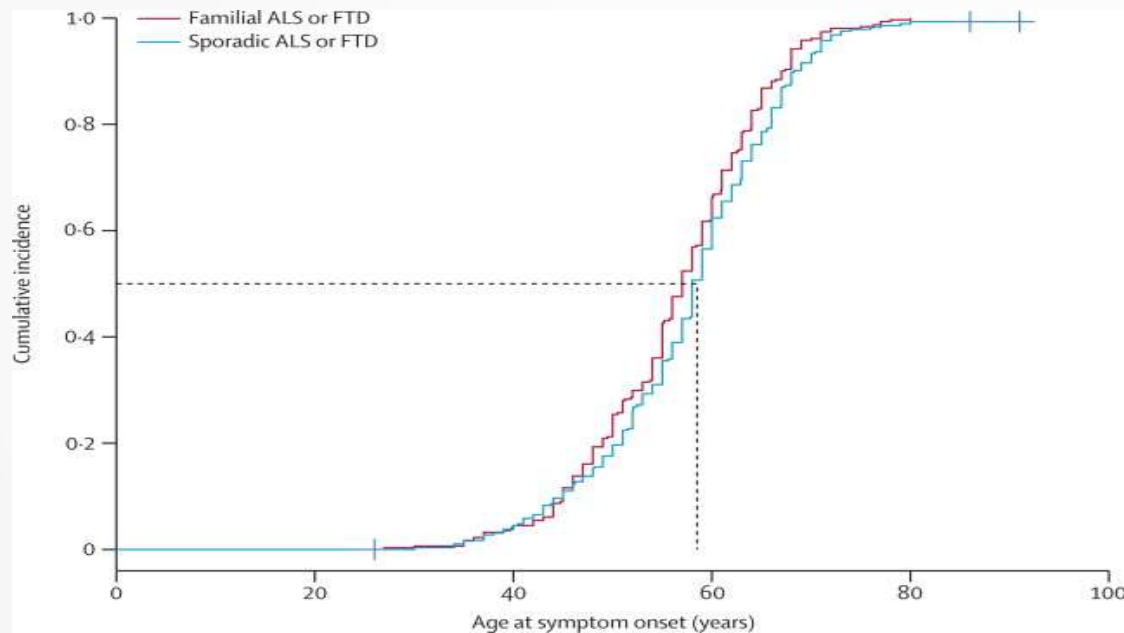

Alzheimerin taudin syyt ja perinnöllisyys

C9ORF72 TOISTOJAKSOMUTAATION ILMENTYMINEN OTSALOHKOTAUDISSA

Myös potilaiden oirekuva vaihtelee!

- Otsalohkodementia
- Kielelliset variantit
- ALS
- *Psyykkiset oireet*
- *Muut neurodegeneratiiviset sairaudet ja oireet*

The Lancet Neurology Volume 11, Issue 4 2012 323 - 330

KANNATTAAKO JA VOIKO GEENEJÄ TUTKIA?

- Neurologi voi ohjelmoida, mutta vaatii keskustelua
- Mitä geenitieto tuo tullessaan?
 - potilaalle – diagnoosin
 - Suvulle – riskin
- Jos geneettinen syy varmistuu, tulee perhe ohjata perinnöllisyysneuvontaan
- Tulisiko tehdä ennustava geenitutkimus oireettomalle muistisairaalla lapselle?
 - Vain perinnöllisyyslääkärin toimesta ja tarkoin harkiten, kun suvussa on todettu geenivirhe sairastuneella

MUISTISAIRAUKSIEN DIAGNOSTIIKKA

Kliininen tutkimus ja oirekuvan kartoitus

Muistin ja tiedonkäsittelyn tutkiminen

Neuropsykologinen tutkimus

Aivojen kuvantaminen

TT, MRI, SPECT, PET

Laboratoriotutkimukset

Verinäytteet, selkäydinnestenäyte, geenitutkimus

MUISTISAIRAUKSIEN HOITO

- Sairauden ja syyn mukaan
- Alzheimerin taudin lääkehoito
- Käytösoireiden / neuropsykiatristen oireiden hoito
- Muu kokonaisvaltainen hoito

ALZHEIMERIN TAUDIN NYKYLÄÄKEHOITO

Asetytkolinesteraasin estäjät

donepetsiili

rivastigmiini – myös laastari

galantamiini

Glutamaattiantagonisti

memantiini

Lääkkeitä voi käyttää myös sekamuotoisissa muistisairauksissa
(AT+AVH)

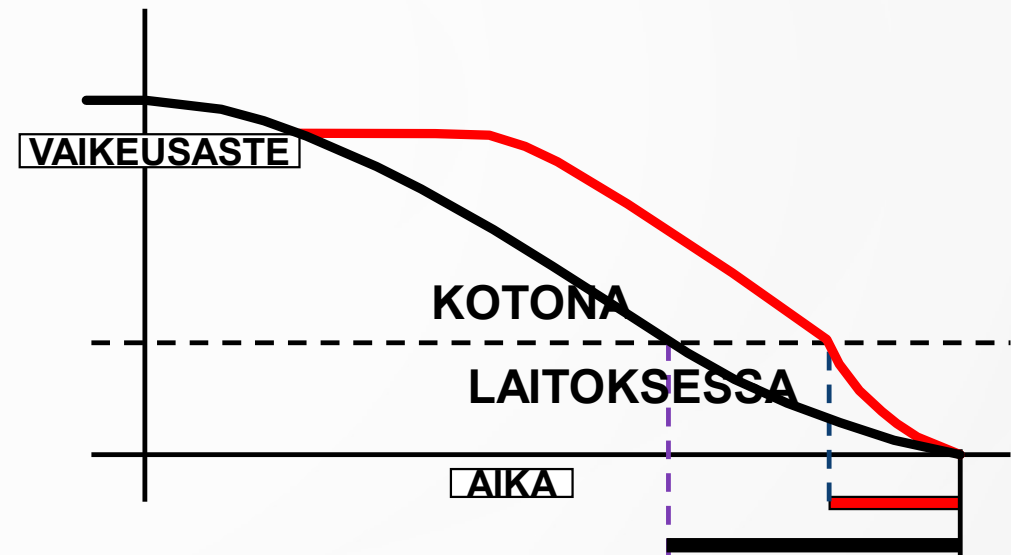
Rivastigmiinilla on käyttöaihe myös Parkinsonin taudin dementiaan

Lääkityksen aloittaa muistisairauksien hoitoon perehtynyt lääkäri

LÄÄKEHOIDON TAVOITTEET

- Toimintakyvyn ylläpitäminen
- Omatoimisuuden ylläpitäminen
- Tilan vakiinnuttaminen
- Käyttöoireiden lievittäminen

LÄÄKITYKSEN TAVALLISIN HOITOVASTE

1. Lievässä vaiheessa

tilan vakiintuminen tai

oireiden odotettua hitaampi eteneminen

2. Keskivaikeassa vaiheessa

omatoimisuuden säilyminen tai koheneminen

Arkitoimien sujuvuus

3. Vaikeassa vaiheessa

käyttöoireiden helpottuminen

omatoimisuuden säilyminen

ALZHEIMERIN TAUDIN LÄÄKKEIDEN YLEISIMMÄT SIVUVAIKUTUKSET

AKE

- Ruokahaluttomuus
- Pahoinvointi, oksentelu
- Ripuli
- Virtsanpidätyskyvyn vaikeus
- Sekavuus
- Unihäiriöt (erit. donepetsiili illalla otettuna)

Memanttiini

- Väsymys
- Kiihtyneisyys
- Huimaus

Exelon laastarilla ei juurikaan vastaoireita, mutta ihottuma tavallinen

MUISTISAIRAUKSIIN LIITTYVÄT KÄYTÖSOIREET JA NIIDEN HOITO

Masennus	20-80%
Apatia	20-90%
Levottomuus	20-75%
Ahdistuneisuus	20-50%
Psykoottiset oireet	5-75%
Persoonallisuuden muutos	50-90%
Uni -valverytmin häiriöt	60-70%
Seksuaaliset käytösoireet	5-15%
Syömishäiriöt	30%

UUSIEN JA KEHITTEILLÄ OLEVIEN LÄÄKEHOITOJEN MAHDOLLISUUDET

Alzheimerin taudin uudet biologiset lääkehoidot

- Haasteina riittämätön /vain kohtalainen teho
- Haittavaikutuksina aivoverenvuotojen riski
- Adukanumabi (FDA hyväksyntä)

Otsa-ohimolohkorappeumien geeniterapian Mahdollisuudet tulevaisuudessa (*C9orf72*)

HUS & HELSINGIN YLIOPISTO YHTEISTYÖSSÄ
HUS & HELSINGFORS UNIVERSITET I SAMARBETE
A COLLABORATION BETWEEN HUS & UNIVERSITY OF HELSINKI

UUTiset > TERVEYS

Terveys 18.12.2013 klo 14:46 | päivitetty 18.12.2013 klo 21:48

Alzheimerin tautiin tulossa rokote?

Ensimmäinen Alzheimer-potilas on rokotettu Turun yliopistossa tiistaina. Sveitsiläisyhtiön kehittämästä rokotteesta odotetaan apua maailman yleisimpään muistisairauteen, jota sairastaa 36 miljoonaa henkilöä.

Suosittelen 529 henkilöä suosittelee tätä. Rekisteröidy ja näe, mitä kaverisi suosittelevat.

Kuva: Yle

RAVINTOVALMISTEET

Monipuolinen ravinto on useimmiten riittävä

Vitamiinilisät jos on todettuja puutoksia

B12 vitamiini

Foolihappo

Souvenaid- ravintolisä

Sisältää runsaasti erilaisia vitamiineja ja rasvahappoja

Voi olla vaikutusta tapahtumamuistiin varhaista Alzheimerin taudin sairastavilla

Ei ole todettu vaikutusta lievää tai keskivaikeaa Alzheimerin tautia sairastavien muistiin tai arkiselviytymiseen

UNEN JA GLYMFAATTISEN JÄRJESTELMÄN MERKITYS MUISTISAIRAUKSISSE

Univaje vaikuttaa muistiin ja oppimiseen

Aivojen glymfaattinen järjestelmä – viemäriverkosto

- Järjestelmä aktiivisimmillaan syvän unen (REM ja syväuni) aikana
- Poistaa haitallisia valkuaisaine kertymiä (mm Amyloidi)
- ”Aivopesu unen aikana”

Tiede | Muistisairaudet

Sähkövirta paransi Alzheimer-potilaiden muistia – sopisiko se joskus jopa kotihoidoksi?

Dementiaa sairastaville annettiin vaihtovirtaa. "Mietin, voiko se olla edes totta", tutkija kuvailee hoitokokeen tuloksia.

Tutkijat selvittävät erilaisten sähköstimulaatioiden vaikutuksia muistisairauksien hoidossa. Gammataajuinen vaihtovirta tuotti lupaavia tuloksia. Kuva: COLOURBOX

Tanja Vasama HS

31.5.2022 02:00 | Päivitetty 31.5.2022 06:30

ALZHEIMERIN tautia sairastavien

